

เทศน์เช้า วันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๕๕

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เวลาทำงาน เห็นไหม เราอยากทำงานกันสะดวกสบาย เวลาทำงานนะ คนต้องลงทุนลงแรง เห็นไหม คนที่ทำงานโดยกรรมกรแบกหามต้องใช้ร่างกาย แล้วเราใช้ละ เวลาเราใช้ความคิด เห็นไหม ในเรื่องหัวใจก็เหมือนกัน ในการทำงานของจิต ถ้าจิตมันมีทำงานขนาดไหน ทำงานใ งานของเรางานทางโลกๆ เราก็มองเห็นว่าเราเหนื่อยเรายากนะ

แต่ถ้าเป็นงานทางศาสนานะ คุณติ จินตมยปัญญา โลกของจินตนาการนะ คุณเล็กๆ นี่มันจินตนาการได้มหาศาลเลย แต่มันไม่มีเหตุผลรองรับนะ เราจินตนาการต้องมีเหตุมีผล ไม่ใช่ฝันเห็นไหม เราฝันเอาไม่เป็นความจริง ความจริงมันต้องเป็นรูปธรรมที่จับต้องได้

นี่ก็เหมือนกัน จินตนาการต้องมีเหตุผลที่รองรับได้ จินตนาการมันพูดถึงการจินตนาการของเรา มันลึกลับ มันแบบมันกว้างขวางมาก แต่ขนาดที่จินตนาการขนาดไหนนะ ภาวนามยปัญญา มันลึกลึกกว่านั้นอีก ยิ่งกว่าจินตนาการนะ เพราะมันเป็นเรื่องของนามธรรม แต่มันมีเหตุผลรองรับไป

เหตุผลคืออริยสัจ คือสัจจะความจริงของหัวใจใจ แต่เราไปคิดกันว่าต้องมีที่มาที่ไป ต้องเป็นวิทยาศาสตร์ ไซ้ วิทยาศาสตร์ แต่วิทยาศาสตร์ทางจิตใครทำได้ละ พิสูจน์ได้อย่างไร คุณติ ดูอย่างวิทยาศาสตร์พิสูจน์กัน เห็นไหม เขายังจรวดขึ้นไป เขาไปโลกพระจันทร์ ไปอวกาศกัน เขาไม่เห็นนรกสวรรค์หรอก

นรกสวรรค์มันอยู่ที่อกนะ สวรรค์ในอก นรกในใจ แล้วสวรรค์ในอกนรกในใจที่ไหน เพราะมันมีนามธรรม มีความรู้สึก เห็นไหม วัฏฏะเกิดที่ไหน วัฏฏะเกิดที่จิตตัวนี้ เหตุเกิดที่ไหน เหตุเกิดที่จิตตัวนี้ จิตตัวเรานี้ตัวตายตัวเกิด มันมีแรงขับเคลื่อนอยู่ มันต้องมีสภาวะ สถานะของมัน เห็นไหม มันต้องขับเคลื่อนไป ขับเคลื่อนไปในภพ ในภพนี้ส่งออกแล้วนะ

นี่จิตมันไม่เคยตาย เห็นใหม่ เหมือนกับเราเล่นละครกัน ออกจากฉากมา ออกมาเล่นหน้าฉาก มันเป็นสถานะของหน้าที่ไป อยู่หลังจากเป็นอีกอย่างหนึ่ง จิตก็เหมือนกัน จิตเวลามันสถานะเกิดมา มันออกอยู่น้ำฉากไป แต่อยู่หลังจากเรามองไม่เห็นนะ

เราอยู่กับโลกนี่คือละคร เราก็เห็นแต่ละครกัน โลกนี่คือละคร แล้วโลกนี้เป็นละครอย่างเดียวหรือ? วัฏฏะนี้เป็นละครต่างหาก สวรรค์ก็เป็นละคร ภพพรหมก็เป็นละคร นรกอเวจีก็เป็นละคร เพราะมันสถานะๆ หนึ่ง เพราะเวลาถึงที่สุดของมันแล้วมันต้องพ้นจากนรกขึ้นมา พ้นจากพรหมจากเทวดาลงมา

นี่ออกไปเล่นหน้าฉากไป หลังจากคือตัวจิต เห็นใหม่ ตัวจิตตัวนี้ ตัวที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม เห็นธรรมตัวนี้ไง เห็นตัววิมุตติธรรม วิมุตติคือหลุดพ้นออกไปจากวัฏฏะ จิตนี้ออกจากวัฏฏะออกไปได้อย่างไร เห็นใหม่ ออกไปโดยการกระทำ ออกไปโดยมรรคญาณ ออกไปโดยมีเหตุมีผล

เขาบอกสิ่งที่เป็นนามธรรมไม่มีเหตุผลรองรับ..

ไม่มีเหตุผลรองรับมันเป็นสันทิฎฐิโกไม่ได้ ไม่มีเหตุผลรองรับ นี่ “ธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ” เวลาพระอัสสชิสอนพระสารีบุตร เห็นใหม่ “ธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ” เหตุอยู่ที่ไหน? เหตุคือต้นหาความทะยานอยาก

ต้นหาความทะยานอยาก คูสิ เรามีต้นหาความทะยานอยาก มีแรงขับเคลื่อน เราจะทำสิ่งใดเราก็เกิดจินตนาการ จินตนาการต้นหาความทะยานอยาก แล้วต้นหาความทะยานอยากนี้เป็นกิเลสไปทั้งหมดหรือ? ถ้าต้นหาความทะยานอยากเป็นกิเลสไปทั้งหมด โยมมาทำบุญกันอยู่นี้ มาด้วยอะไร? ก็มาด้วยศรัทธา มาด้วยความเชื่อ เห็นใหม่ สิ่งที่มีมันเป็นมรรคมันเป็นบวกร์มีใจ

สิ่งที่มีมันเป็นมรรค มันเป็นเรื่องที่เราทำคุณงามความดีเพื่อสะสมเรา ถ้ามันสิ่งที่เป็นกิเลสไปทั้งหมด เวลาเราหิวอาหาร เรากินอาหารทำไม? เราไม่กินอาหารก็ได้ เพราะคนเราเกิดมาต้องตายอยู่แล้ว ถ้าตายอยู่แล้วกินทำไมข้าวล่ะ? ก็กินเพื่อประทังชีวิตไป กินเพื่อประทังชีวิตเพื่ออะไร เพื่อทำคุณงามความดี

สิ่งที่เป็นคุณงามความดี เวลาถึงที่สุด! ถึงที่สุดคนเรามันแก่ชราคร่ำคร่าไป มันก็ต้องสิ้นชีวิตไปเป็นธรรมดา สิ่งที่เป็นธรรมดานะ คนธรรมดาเวลามันพลัดพรากไป มันไม่มีความอาลัย อารมณ์ มันพร้อมใจ

คนออกจากบ้านมา ในปัจจุบันนี้ออกจากบ้านมา เงินเต็มกระเป๋าเลย ทุกอย่างพร้อมหมดเลย มันไปไหนมันก็ไปได้นะ แต่ถ้าเงินเต็มกระเป๋า เห็นไหม เราไปอยู่ในป่าในเขา เงินก็ใช้ไม่ได้ นะ เงินมันใช้ได้ต้องมีที่ตลาด มีที่ใช้เงินได้ แต่ถ้าเราไปอยู่ในถ้ำในอะไรรนะ เงินใช้ได้ไหม? ใช้ไม่ได้เหมือนกัน นี่เราเป็นเงิน เป็นโลกียะไง เป็นสิ่งเรื่องของโลกใจ สิ่งที่สมมุติขึ้นมาใจ

แต่เรื่องบุญกุศลมันเป็นคุณงามความดียิ่งกว่านั้นเพราะอะไร เพราะในสวรรค์ ในอินทร์ ในพรหม มันไม่มีตลาด มันเป็นอำนาจของบุญ อำนาจของอาหารเป็นทิพย์ เห็นไหม สิ่งที่เป็นทิพย์นะ วิญญาณาหาร ผัสสาหาร ตั้งแต่พรหม ตั้งแต่เทวดาลงมา อาหารของเขามันเป็นโดยบุญกุศลที่เขาสร้างมา มันเป็นทิพย์ทั้งหมด มันไม่มีตลาด ไม่มีสมมุติ ไม่มีการซื้อขาย มันเป็นสมมุติอันละเอียด สมมุติอย่างหยาบ สมมุติอย่างละเอียด สมมุติต่างๆ ขึ้นไป เปิดเผยขึ้นไป

นี่แรงงานใจใจ เราบอกแรงงานใจ แรงงานใจคือใครใช้ปัญญาควบคุมนโยบาย ถ้ามันเป็นโลกียะมันก็เป็นโลกๆ อยู่นะ โลกๆ อยู่นี้ทำให้เราแอบเหงื่อต่างน้ำ โลกๆ อยู่นี้ เวลาเราเสร็จจากงานแล้ว เราร่างไม่ได้ เห็นไหม เราต้องคิดต้องทุกข์ยากไป

แต่ถ้าเรากำหนดพุทโธ เราฝึกหัดใจของเราขึ้นมา หน้าที่การงานก็เป็นหน้าที่การงาน เวลาออกมาประพฤติปฏิบัติ มันปล่อยวางแล้วต้องจบที่นั่น จบที่นั่นแล้วเราใช้ปัญญาของเราเข้ามา เห็นไหม พุทโธ พุทโธนี้ทำให้จิตสงบได้

เครื่องยนต์ติดแล้วไม่เคยดับเลย ตั้งแต่เกิดมาความคิดนี้ไม่เคยหยุดเลย แล้วเวลาคิดจบโครงการหนึ่งก็คิดใหม่ๆ ต่อไป มันหยุดไม่ได้ของมัน เห็นไหม แต่ถ้าเป็นกำหนดพุทโธเข้าไป นี้ดับเครื่อง เครื่องเรานี้ร้อนมาก ได้ดับเครื่องจะมีความสุขขนาดไหน

จิตได้พักจากกำลังขยับของกิเลส พักนะ ถ้าพักด้วยความสนิท จิตสงบมากสงบน้อยต่างกัน จิตได้พักจากแรงขยับเคลื่อนของกิเลส เครื่องได้ดับขึ้นมา เครื่องได้ผ่อนคลายลงมา เครื่องจะมีความสุข แม้แต่สัมผัสสมาธิก็มีความสุขแล้ว ถ้ามีสมาธิขึ้นมา จิตสงบเข้ามามีความสุขแล้ว ความ

ความสุขอย่างนี้มันเกิดดับเกิดดับ เพราะอะไร เพราะมันเกิดขึ้นมา เดียวมันก็คลายตัวออกมา เห็นใหม่ พลังงานต่างๆ ต้องคลายตัวออกมา

แล้วถ้าไม่มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ฤทธิพิภพมีอยู่แล้วนี้ ความสงบของใจมีอยู่แล้ว เห็นใหม่ ทำสมาบัติกันได้ เหาะเหินเดินฟ้ากันได้ ฤทธิ์ต่างๆ แสดงกันออกมาได้ แต่เพราะปัญหาที่ว่าปัญหาๆ โลกุตตรปัญหาไม่เกิด ปัญหาก็โลกียปัญหาไง บูชาไฟกัน บูชาไฟต้องใส่พื้น เห็นใหม่ รักษาไฟกัน มันเป็นปัญหาของโลกๆ ใจ ปัญญาที่เราบูชาไฟนี้อ่อนวอนขอเอา

แต่ถ้าปัญญาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าละ ไฟเกิดจากใคร ไฟเกิดจากเราเป็นคนแสวงหาใช่ไหม? สมัยโบราณเขาใช้ไม้สีกันให้เกิดเป็นไฟใช่ไหม? ถ้ามีความสีกัน คนสีไม้เป็นนะ มีเชื้อไฟ มันจะติดไฟขึ้นมาได้

นี่ก็เหมือนกัน ถ้ามีสติมีปัญหาขึ้นมาในหัวใจ จิตมันอยู่ที่ไหน จิตมันอยู่ที่ไหน นี่ปัญญามันเกิดขึ้นมา มันฝึกฝนในจิต เห็นใหม่ นี่หีนลับปัญญา ปัญญาเกิดจากหัวใจ เกิดจากความอะไร ใจอันนี้เป็นทุกข์ เห็นใหม่ คุณสิ แก้วแหวนเงินทองอยู่ข้างนอกนะ มันอยู่ของมันตามธรรมชาติของมัน แต่ใจเราไปผูกพันของมันเพื่อเหตุผลอะไร? นี่แก้วแหวนเงินทองนะ แล้วร่างกายของเราละ? แล้วความผูกพันของใจละ เพราะความผูกพันของใจ เวลาตายมันถึงได้อาลัยอาวรณ์ไง

แต่ถ้าเวลาจิตมันทันความคิดของตัวเอง เห็นใหม่ แก้วแหวนเงินทองก็เป็นของเขา เราอุตส่าห์หามา เพราะเราไม่เข้าใจตามกระแสโลก สิ่งนี้เป็นสมบัติของโลก เป็นสมมุติ เห็นใหม่ เราก็กักตุนไว้เพื่อเป็นสมบัติของเรา กักตุนไว้ละ เพราะเราใช้ไม่หมดหรอก แต่ถ้าเป็นปัญญาของใจละ สิ่งนี้เราหามาที่หามาเพื่อโลก ถ้าเราไม่ไปติดมัน นี่ก็เป็นของโลก เห็นใหม่ เราส่งมอบให้คนอื่นต่อไป

ร่างกายนี้ก็เหมือนกัน เราเกิดมาเพราะด้วยแรงของกรรม เราเกิดมาปฏิสนธิในครรภ์ของมารดา ได้ร่างกายนี้มา เขาเจริญเติบโตมาโดยอำนาจของกรรม ถ้าคนออกมาโดยอำนาจของกรรม เห็นใหม่ ทำดีก็ได้ดี ทำชั่วก็ได้ชั่ว คนตายตั้งแต่เด็กก็มี ตายตั้งแต่กลางคนก็มี ตายตั้งแต่อายุขัยมากก็มี สิ่งนี้เป็นแรงของกรรม เราทำสภาวะกรรมอย่างนี้ มันก็ขับเคลื่อนกันไป

ถ้าเราใช้ปัญญาขึ้นมาละ เราเห็นสภาวะความจริงของมัน เห็นใหม่ นี่กินข้าวไง เกิดมาต้องตายแต่ก็กินข้าว เกิดมาก็ต้องตายแต่ก็ใช้ปัญญาขึ้นมาเพื่อขุดลอกสันดอนของใจไง ไม่ให้มันไปติด

พัน เวลาจะพลัดพรากจากกันมันก็ไม่อาลัยอาวรณ์ เวลาคนเราต้องตายไป จิตออกจากร่างไป มันจะอาลัยอาวรณ์มากเลย เพราะเราตายแล้วจะไปไหนก็ไม่รู้ มันมีคอบอดไปหมด

แต่ถ้าคนที่สร้างบุญกุศลมา เขามีของเขาขึ้นมา เขาออกจากบ้านไป เขาก็มีสมบัติเขาไป เขาไม่เดือดร้อนเลย แต่ถ้าคนมีความเข้าใจเรื่องของปัญญา เขาเห็นตั้งแต่เขายังไม่ตาย เพราะเห็นว่าสิ่งนี้มันเป็นสัปปายะทิฎฐิ ความเห็นผิด เพราะเห็นผิด เห็นใหม่ ว่าสิ่งนี้เป็นเรา สิ่งนี้เป็นเรา..

สิ่งนี้เป็นเครื่องอาศัย เกิดมาโดยแรงของกรรม กรรมทำให้เราเกิดเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา จะฝึกฝนใจเข้ามาให้เป็นสัจจะความจริงของใจนั้น ไม่ใช่สัญญา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก “ไม่ใช่เรา” เราต้องตาย เราก็ศึกษาธรรมมา แต่เวลาตายร้องไห้กันทั่วบ้านทั่วเมืองเพราะอะไร เพราะมันมีความทุกข์ในหัวใจ

แต่ถ้ามันเป็นสัจจะความจริงของใจขึ้นมา ใจมันรู้อยู่แล้วว่าสิ่งนี้ต้องเป็นไป มันตายก่อนตาย มันตายตั้งแต่มันรู้ มันพลัดพรากตั้งแต่มันรู้แล้ว รู้ตั้งแต่พลัดพราก เห็นสัจจะความจริง มันจะเป็นไปตามความจริงของมัน เหมือนกับผู้ใหญ่เลย เห็นไฟนี้จะบริหารไฟ จัดการไฟได้ดี ไม่ไปจับให้มันมือพอง เห็นไหม เด็กๆ มันไม่รู้ว่าร้อนหรือไม่ร้อน มันอยากทดสอบของมัน มันก็เอามือไปจับ

สัปปายะทิฎฐิก็เหมือนกัน คนเราไม่เข้าใจความจริงมันก็ยึดมันนะ มือพองแล้วพองอีกมันก็ไม่รู้ว่าพอง เพราะอะไร เพราะเป็นนามธรรม ทั้งพอง ทั้งเจ็บ ทั้งแสบ ทั้งปวด เห็นไหม คร่ำครวญกันตลอดเวลา มันก็ไม่มีที่สิ้นสุด แต่ถ้าผู้ใหญ่เขาเห็นไฟ เขาปล่อยไฟของเขาไปเป็นไฟของเขา อยู่ในเตาที่ทำอาหารได้ ถ้ามันมีสิ่งสกปรก เขาก็เผาทำลายมัน ถ้าเอามันมาทำประโยชน์ก็ได้ เอามาทำโทษก็ได้ เห็นไหม ทำโทษขึ้นมา คุณดูเวลาไฟไหม้ เห็นไหม ไฟไหม้เป็นเมืองๆ ทั้งเมืองมันไหม้ มันเผาผลาญหมด ไฟป่ามันเผาผลาญไปทั้งป่าเลย เป็นประโยชน์อะไรขึ้นมา เห็นไหม ไฟนี้มันเผาได้ทั้งนั้นละ มันเผาสิ่งที่ประโยชน์ มันอยู่ที่เราควบคุม

ถ้าผู้ใหญ่เป็นสภาวะแบบนั้น เข้าใจสภาวะแบบนั้น มันจะตื่นตื่นอะไรกับการพลัดพรากล่ะ? มันพลัดพรากนะ เราไปที่ไหนเราต้องพลัดพรากที่นั่นเป็นเรื่องธรรมดา แล้วเวลาจิตพลัดพรากออกจากกายเป็นเรื่องธรรมดา เรื่องธรรมดานะ

แต่ถ้าขณะที่มีชีวิตอยู่ เราทำความดี นี่เป็นสมบัติของเรา เป็นคุณประโยชน์ของเรา เราทำ
สิ่งนี้ไป เห็นไหม มันเข้าใจเป็นผู้ใหญ่ขึ้นมา มันก็บริหารความคิดได้อย่างนี้ มันก็ไม่ไปติดกับ
ความหัวใจ มันก็ไม่ไปคร่ำครวญ ไม่พิลาปรำพันนะ

พิจารณาไปถึงที่สุด เห็นไหม กลับเป็นภาระ เรามีชีวิตอยู่ สิ่งนี้เป็นของเรา เราอยากเป็น
ของเรามาก แต่ผู้ที่มีอริยสังขในหัวใจ เห็นไหม ภารา หเว ปรญจกษนุชา ชั้นฐ ภาระ นี้เกิดมาทุกข์
มากๆ แล้วจะเกิดอย่างนี้อีกหรือ จะทุกข์อย่างนี้

คนเราคูสิ เขากลับการตายกัน แต่ผู้ปฏิบัติเขากลับการเกิด ถ้ามันเกิดอีก เห็นไหม ถ้าเราจะ
ตายในชาตินี้ก็ขอให้เชื่อใจมันหมดไป มันจะได้ไม่ต้องไปเกิดอีก จิตนี้ไม่ต้องออกไปเล่นหน้าฉาก
อีก เห็นไหม จิตอยู่หลังฉาก คือตัวจิตเองมันเป็นตัวจิตนี้ไม่เคยตาย

แต่มันไม่มีโอกาสได้หลังจากเลย เพราะอะไร เพราะมันเกิดตลอดเวลา คุณารมณ์เกิด
ตลอดเวลา จิตนี้ไม่เคยว่าง เห็นไหม ตายจากชาตินี้ก็ไปเกิด เกิดต่างๆ เกิดตลอดไป สิ่งที่เกิด มันจะ
ออกไปตลอดไป แต่มีหลังจากนี้โอกาสได้พักไม่มี ถ้าทำสมาธิได้ ทำความสงบได้ นี่มีโอกาสพัก
บ้าง เข้าไปได้พักผ่อนบ้าง สิ่งที่พักผ่อนบ้าง ถ้าหัวใจมันพ้นออกไปนะ มันอยู่ตลอดไป มันพ้นจาก
วิภวณะ มันจะไม่เกิดอีก แล้วมันจะกลัวตายที่ไหน

เรากลัวแต่ตายกันแต่เราไม่กลัวการเกิดเลย การเกิดเพราะตัวเชื้อใจนี้พาเกิด ใจนี้พาเกิด
สรรพสิ่งนี้พาเกิด แล้วถ้ามีโอกาส ปัจจุบันนี้รักษาตรงนี้ รักษาตรงนี้ ปัญญาเกิดแบบนี้ นี่ชำระเข้า
มา ชำระเข้ามา.. มันเห็นกันต่อหน้านี้ไง คูสิ ทำบุญกุศลกัน เห็นไหม อ่อนวอนกัน อุทิศส่วนกุศล
กันไป แต่ทำในปัจจุบันนี้เราได้ในปัจจุบันนี้ ถ้าพูดถึงจิตมันชำระกิเลสได้เดี๋ยวนี้ มันก็รู้เดี๋ยวนี้
เห็นไหม มันรื่นเริง มันอาจหาญ

อย่างที่ว่านี่มันเป็น ภารา หเว ปรญจกษนุชา ด้วย ภารา หเว ปรญจกษนุชา เพราะอะไร เพราะ
ชั้นฐเป็นภาระ แต่ชั้นฐมันเป็นธรรมดา เห็นไหม พระโมคคัลลานะที่โดนทุบตายก็มีชั้นฐ พระสารี
บุตรก็ต้องมีชั้นฐ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพาน เห็นไหม เหมือนกันหมดเลย
เรื่องของโลก เรื่องของการเกิดมามีสถานะ แต่หัวใจต่างกันมหาศาลเลย ต่างกันโดยการประพฤติ
ปฏิบัติ

คุณ แม่แต่ภาคปริยัติ ปฏิบัติก็ต่างกัน การศึกษาธรรมองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามา ถ้าทูลจิตเอามานะ มันมาเชื่อดคอรเอง เห็นใหม่ ยึดมั่นถือมั่น ングไปหมดเลย ศึกษาธรรมมาแล้ว ยิ่งงง แต่ถ้าเป็นภาคปฏิบัติยิ่งศึกษาไป อ้อๆๆ อ้อเมื่อไหร่มันก็รู้เขารู้เขาๆ ด้วย จนถึงที่สุดมันชำระ ให้ใจสะอาดได้ สิ่งทีสะอาดนี้มันคุณประโยชน์กับเรา

เกิดมาในปัจจุบันนี้ แรงงานใจ นี่จินตมยปัญญา จินตนาการกว้างขวางมาก เหตุผลคือการ ประพฤติปฏิบัติ เหตุไฉน เหตุวิทยาศาสตร์ในทางจิต มันจะพิสูจน์ได้หมด จิตนี้เกิดอย่างไร จิตนี้ดับ อย่งไร ถ้าเรายังสงสัยการเกิดและการตายของจิต มันจะสิ้นสงสัย มันจะพ้นจากกิเลสได้อย่างไร?

กิเลสคือความสงสัยใช่ไหม? แล้วถ้าจิตยังสงสัยอยู่ มันสิ้นกิเลสได้ไหม? มันสิ้นไม่ได้ หนีออก มันถึงมีเหตุผลนี้มารองรับ ถ้ารองรับนี้ ทำจนสิ้นสุดแล้ว จิตนี้พ้นไป สุขอันนี้ประเสริฐที่สุด สุขในหัวใจของเราประเสริฐที่สุด แล้วใจเรามีอยู่นี้ เราจะเพลิดเพลิดไปกับอะไร

จิตนี้มีประโยชน์มาก เราถึงต้องทำบุญกุศลของเราขึ้นมาเพื่อให้มีผละ มีกำลัง มีความเชื่อ แล้วประพฤติปฏิบัติไป จากผละ ผละคือฐานที่ตั้ง เห็นใหม่ ฐานที่ตั้งคือมีภาชนะ แต่ยังไม่สมบัต ิเลย แล้วถ้าปฏิบัติขึ้นมา สมบัติเต็มหัวใจๆ จนถึงที่สุดหมดเกลี้ยงในหัวใจ อันนี้เป็นเป้าหมายของ การประพฤติปฏิบัติ คือความสุขอย่างยิ่ง เอวัง